

Kültür

Fatih ÇINAR

HALVETÎ CELVETÎ MÜNASEBETİ

“Mahmud Hüdâyî ve Abdülmecid Sivasî'nin I.Ahmed Han'a yönelik birlikte hareket ettikleri noktalardan bir tanesi de hiçbir beklenti içerisinde girmeden, padişaha, gördükleri yanlışlıkları bildirmeleri, Kur'ân ve Sünnet'in gösterdiği istikamete onu sevk etmeleridir.”

Birçok tasavvufî oluşum nefsi ıslah yöntemine vurgu yapan isimlerle anılmıştır. Örneğin, Melamî denilince Hakk'ın rızasından başka hiçbir şeyi umursamadan nefsi ıslaha çalışan dervişler;¹ Halvetî denilince nefsi ıslah için halvete diğerlerinden daha fazla önem veren sûfiler² ve Celvetî denilince de halkın arasına karışarak toplumu ve nefsi ıslah etmeye uğraşan mana önderleri akla gelir.³ Bunlar içerisinde Halvet ve Celvet anlayışları üzerine kurulan oluşumlar arasındaki ilişki öteden beri dikkatimi çekmiştir. Bu iki kavram birbirlerinin zıddı olarak kabul edilmektedir.⁴ Ancak bu iki kavrama dayanarak tasavvufî sistemlerini geliştiren sûfilerin amaç ve gaye birlikteliği bu iki tarikatın birçok önderini çeşitli vesilelerle bir araya getirmiştir. Bu alanda verilecek birçok örnek olmakla birlikte, bu iki anlayışın temsilcileri arasında münasebetleri son derece güçlü olan iki yol üzerinde durmak istiyorum: Halvetî yolunun Şemsiyye/Sivâsiyye kolu, Celvetiyye'nin Hüdayî kolu.

Bir Sefer İle Başlayan Dostluk:

Eğri Seferi, Şemseddin Sivasî, Aziz Mahmûd Hüdayî

III. Mehmed Han imparatorluğun çeşitli huzursuzlukla mücadele ettiği bir dönemde devletin başına geçmiştir ve karakteristik özellikleri nedeniyle bazı sıkıntılar yaşamıştır.⁵ O, devletin kötü gidişatına dur demek için Avusturya üzerine bir sefer düzenlemeye karar vermiş ve bu sefere bizzat kendisi de katılmıştır. Osmanlı'nın kaybettiği yükseliş ivmesini tekrar kazandırması yönüyle son derece önemli olan bu sefere, padişah, Sivas'ta yaşayan manevî mertebeler sahibi Şemsi Sivâsî'nin (ö.1006/1597) de katılmasını

da istemiştir.⁶ Şemseddin Sivasî, Eğri Seferi'ne⁷ katılmak üzere İstanbul'u teşrif edince padişah, Aziz Mahmud Hüdayî'den (ö.1038/1628) onu karşılaması istemiş, Hüdayî de onu İstanbul'un girişinde karşılamıştır. Şemseddin Sivasî'nin elini öpen Hüdayî, on üç gün tekkesinde mihmandarlık yapmıştır. Şemseddin Sivasî ile bu süre zarfında uzun uzun sohbet etme imkânı bulan Mahmud Hüdayî, ona, "*Efendim, siz ömrünüz boyunca büyük cihad/nefs mücadelesi ile meşgul oldunuz. Bedeniniz çok zayıf küçük cihada/*

savaş meydanına katılmanız." der ve Şemseddin Sivasî, Mahmud Hüdayî'ye: "*Ömrümüz büyük cihad ile geçti. Allahu Teâlâ, küçük cihadı bu yaşta bize nasip etti. Bu emri de yerine getirmek gerekir.*" diyerek bu konudaki net tavrını ortaya koyar. Bu cevap karşısında Hüdayî, Şemseddin Efendi'nin büyüklüğünü bir kez daha anlar. Yapılan sohbetlerde taraflar birbirlerini o denli etkilerler ki, Şemseddin Sivasî, sohbetin sonunda Mahmud Hüdayî'ye döner ve onu şu sözlerle taltif eder: "*Evladım! Siz yegânesiniz, bundan sonra inşallah fazlalaşırınız.*"⁸ Halvetî yolunun büyüklerinden olan Şemseddin Sivasî ile Celvetî yolunun kameri olan Mahmud Hüdayî'nin bu birlikteliği sonraki süreçte Şemseddin Sivasî'nin yeğeni ve halifesi Abdülmecid Sivasî ile Mahmud Hüdayî arasındaki muhabbetin ateşini de fitilleyecektir...

Sultan Ahmed Camii, Abdülmecid Sivasî ve Aziz Mahmûd Hüdayî

III. Mehmed Han, Şemseddin Sivasî'ye olan vefa borcunu yeğeni ve halifesi Abdülmecid Sivasî'yi İstanbul'a davet ederek ödemek ister. Abdülmecid Efendi, bu daveti kabul eder ve İstanbul'da irşat faaliyetlerine başlar. Kısa bir süre sonra I. Ahmed tahta çıkar ve adına bir cami yaptırmak ister. Burası meşhur Sultan Ahmed Camii'dir... Caminin temel atma töreninde Aziz Mahmud Hüdayî ve Abdülmecid Sivasî'nin yanı sıra meşayihden bazıları davet edilmiş, bu iki isim törende dua ettikten sonra Mahmud Hüdayî caminin Pazar Abdülmecid Sivasî de Cuma vazifliğine getirilmiştir. Caminin açılışında ilk Cuma vazısını da yine Abdülmecid Sivasî yapmış, ilk hutbeyi de Mahmud Hüdayî okumuştur.⁹

I. Ahmed Han, A. Sivasî, M. Hüdayî, Bir Menkıbe ve Sonuç

Mahmud Hüdayî'nin atının ardından yürüyen I. Ahmed Han, Abdülmecid Sivasî'ye de "Pederim" diye hitap ederek onlara olan sevgisini göstermiş-

tir. Mahmud Hüdayî ve Abdülmecid Sivasî'nin I. Ahmed Han'a yönelik birlikte hareket ettikleri noktalardan bir tanesi de hiçbir beklenti içerisine girmeden, padişaha, gördükleri yanlışlıkları bildirmeleri, Kur'an ve Sünnet'in gösterdiği istikamete onu sevk etmeleridir.¹⁰

Anlatılanlara göre, Sultan I. Ahmed, Hüdayî'ye bir hediye göndermiş, o da bunu kabul etmeyecek iade etmişti. Padişah bu sefer aynı hediyeyi Abdülmecid Efendi'ye göndermiş, o kabul edince, 'Bu hediyeyi Hüdayî'ye gönderdiğim halde kabul buyurmadılar' demişti. Abdülmecid Sivasî de, 'Hüdayî bir ankadır ki, lâşeye tenezzül etmez.' cevabını vermişti. Birkaç gün sonra Hüdayî ile karşılaşan padişah, 'Hediyeyi Sivasî Efendi kabul etti.' deyince, Hüdayî, 'Padişahım, Şeyh Abdülmecid Sivasî bir deryadır ki, deryaya bir katre pislik masiva düşmekle derya kirilenmez.' diyerek cevap vermişti.¹¹

İki farklı yöntemle de olsa nefisleri ıslah etmek için gayret gösteren bu büyük insanlar her türlü farklılık ve benlik duygularından sıyrılıp saygı ve sevgi üzerine kurulmuş bir anlayışla hayata yön vermeyi bizlere tembih etmektedirler. Dayanışma ve vefalı olmanın önemini fiilî olarak gösteren bu büyük insanlardan ayrılığı ve vefasızlığı ile gün geçtikçe yalnızlaşan günümüz insanın alacak çok dersi olduğu şüphesizdir. Alınacak derslerle mutlu, birlikte ve huzur içerisinde yaşayacağımız nice yarımlara kavuşmak dileği ile...

Dipnot

- 1 Ali Bolat, *Bir Tasavufî Okul Olarak Melâmetîlik*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s.169-221; Selçuk Eraydın, *Tasavuf ve Tarikatlar*, MÜİFV Yay., İstanbul, 2001, s.420-421.
- 2 Süleyman Uludağ, *Tasavuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalıcı Yay., İstanbul 2003, s.156; Ethem Cebeciöğlü, *Tasavuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka yay., İstanbul 2005, s.249.
- 3 Uludağ, *Tasavuf Terimleri Sözlüğü*, s.86; Cebeciöğlü, *Tasavuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s.121.
- 4 Bursevî, Halvetiyye ile Celvetiyye arasındaki zahiri farkın cim'in noktasının yer değiştirmesinden ibaret olduğunu söylemiştir. O, halvetin fena, celvetin baka anlamına geldiğini savunmuştur. İsmail Hakkı Bursevî, *Silsile-i Tarîk-i Celvetî*, İstanbul Haydarpaşa Hastanesi Matbaası, 1291, s.64.
- 5 İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.III, s.115.
- 6 Muhammed Nazmi, *Hediyetü'l-hvan*, vr.70b.
- 7 Eğri Seferi hakkında bkz; Fatih Çınar, 'İki Fetih, İki Fatih (Mehmed), İki Şems', *Somuncu Baba*, Sayı:79, Mayıs 2007, s.58-61.
- 8 Nazmi, *Hediyeyi*, vr.72a.
- 9 H. Kamil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdayî, Hayatı, Eserleri, Tarikati*, Erkam Yay. İstanbul 1999, s.69; Cengiz Gündoğdu, *Bir Türk Mutasavvifi: Abdülmecid Sivasî, Hayatı, Eserleri ve Tasavufî Görüşleri*, KB Yay. Ankara 2000, 62-64.
- 10 Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdayî*, s.63; Gündoğdu, *Abdülmecid Sivasî*, s.71.
- 11 Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliya*, Hazırlayanlar: Mehmet Akkuş- Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2006, c.III, s.480.